

Билмок керакки: «Хак олинур, берилмайдур!»

Билмок керакки: «Хак олинур, берилмайдур!»

Хар бир миллат ва мамлакат халки ўзини ҳуқуқи диния ва сиёсиясини ҳаракат ва иттифок ила бошқалардан олади. Дунё ҷиходгардур. Ҷиход - ҷаҳд ва ҷиходни шакли ҳар замонда бошқа бўлур... Ҳозир бизни ҷиходимиз фикр, газет ва басират ҳамда иттифок ила бўлур. Биз, мусулмонлар, хусусан, Туркистон мусулмонлари, истаймизки, ҳеч бир киши бизнинг дин ва мил-латимизга зулм ва таҳдид ҳилмасин ва бизни ҳам бошқаларга таҳдид қилмокка асло фикр ва ниятимиз йўқ. Зотан, динимиз-да мунга монеъдурки, Туркистон яҳудийларини 1300 санали холи бунга шохиддир... Биз истаймизки, бутун Русия мусулмонлари мухторият (федерация) усули юзасидан тириклик қилсунлар. Русия мусулмонларининг ҳар бир шуъбаси мухити ҷугрофий ва мамлакатларини ҳудуди табиияси бўйинча айрим бўлақларга бўлиниб, ўз тарафларида ўз ҳуррият ва одатларига мувофиқ идора қилиниб ва бутун Русия мусулмонлари учун пойтахтига бир «Мусулмон марказий идора» вужудга келиб, сиёсий ва иқтисодий ва мамлакат ишларига руслар ила қўл-бақўл ушлашиб, дунё ва тараккий майдониға ҳаракат ва бирга жавлон этулсун.

Мана шул (Русиядан ажралмаган ҳолда мухториятли маишат) ни вужудга келтирмох учун биз, Русия мусулмонларига, алалху-сус, биз Туркистон мусулмонларига лозимки, аввало

кадим ва жаид низо лавзисини хўйиб, ўзаро иттифох истасак.

Биз истаймизки, Туркистон мусулмонлари бундаги русий, яхудий ва бошқалар кўшилган холда ўз бошларига Русияни бир парчаси хисобладургон Туркистон ҳукумати таъсис этсак, ўзимизни мажлис муборровотимиз (парламентаризм) бўлсин. Туркистон мусулмонлари ўз шариат ва одатларига, ўз закўн ва динларига мувофик тириклик хилсунлар. Туркистон яхудий ва ... (бошқа) мусулмонлари учун ҳаммаларининг манфаатларини эътиборга олатургон конунлар тузулсин... Агарда биз, Туркистон мусулмонлари, хохласакки, дин ва миллатимизни иттифок этиб, бу кундан ислохотга, иттифокка кадам кўйсалар, зиёли ва та-раққийпарварларимиз, бой ва уламомиз бирлашиб, дин ва миллат ва ватанни ривожини учун хизмат этсак. Агарда биз мухторият ривожини хохласак ва русларга хурриятдан ва ҳамватанликдан баҳра топмокчи бўлсак, лозимки, ўзимиздан бора-бора тадрижий суратда... аскарларимиз бўлсун, ул миллий аскарларимизни вазифасини, киёфат ва шаклини, либос ва тарз маишатини ўзимиз тайин килурмиз.

Мана, бизнинг олдимизга энг катта ишлар турубдур. Агарда ҳаммамиз иттифок этиб, «Шўрои ислом» жамиятини ўзимиз учун сиёсий ва мўътабар бир жамият қарор этуб, барча шаҳарларга шуъбаларини очиб, кадим ва жаидимиз бирлашуб истасак, мухториятли хурриятга ноил ўлурмиз. Вале ҳозирги Туркистон аҳолига қараганда, яна биз, мусулмонлар, русларнинг фуқароси ва раияси бўлган ўлкадек, алардан даст ва рижога қолурмиз.

Колония (мустанлақот) қондаси ила бизни идора эдилар-ки, бунга ўз ихтилофимиз сабаб бўлур. Мана шуларнинг қораси шулким, ёшлар тезлик ва бемаъниликни кўйиб, фанний ила иш қилсунлар. Ман ҳам тезлик тарафдори эдим. Аммо на қора, бу фикрнинг тарафдори оз. Бас, охишта қетишдан бошқа илож йўқ. Катталаримиз ва муллоларимизга ҳам арз қилурмишким, ёшлардан нафрат қилмай, аларнинг хизматида миллатни маҳрум эттирмасунлар.

Ёшлар истайдурларки, миллатга ва халқ оммага хизмат этсалар. Аларнинг айби шулким, ичлари тор. Олдимизга иш кўп. Бошқа халқлар ҳар дақиқа тараққий этмоқдадурлар. Такрор арз қилурмишким, ёш ва катталар бир бўлиб ишламоқ керак. Вале бизга на хуррият қолур, на мухторият берилур. Азбаски, бу неъматлар ҳар бир халқни ҳозирлигига қараб берилур. Тўғриси, ҳар миллат ўзини мужоҳидаси ила бу неъматларга мойил бўлур. Халқимизнинг ҳозирги ихтилофи мени қилхун этар, маънос этар. Бошқа миллатлар иттифок ила ишлаганда, биз бир-биримиз ила душманликга турсак, вой бизнинг ҳолимизга. Шунда ёзаманки, баъзи бир масалалар борки, алн бизга андин бахс этмок мумкин йўқ. Масалан, хотунлар масаласини ҳозир ўртадан чиқармок керак. Мана бул бутун Туркистонни ихтилофига сабаб бўлур, дўстларимиз бағрини қон ва душманларни хурсанд этар. Бизни иттифоқимизни хохлаганлардан рижо этармишким, хотун масаласидан ҳозир бахс этмасунлар ва муваққат қонунга ҳавола этсунлар.

Махмудхўжа Бехбудий «Улуг Туркистон». 1917 йил 14июнь. №10